Lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle koskien maahanmuuttajaäitien työllistymistä

Pasi Saukkonen, dosentti, Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto; Erikoistutkija, Helsingin kaupunki

pasi.saukkonen@hel.fi; 0403344800

2.6.2025, Helsinki

Kiitän mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle asiassa maahanmuuttajaäitien työllistyminen.

Tiivistelmä

Suomeen muuttaneet, joilla täällä asuessaan on myös lapsia, ovat yhteiskuntamme kehityksen kannalta tärkeä ryhmä. Tämä korostuu niillä paikkakunnilla, joilla ulkomaalaistaustaisten määrä ja osuus ovat suuria. Pienten lasten äitien kotoutumisessa on usein erilaisia haasteita, ja nämä voivat heijastua kielteisellä tavalla paitsi heidän omaan elämäntilanteeseensa myös heidän lastensa pärjäämiseen elämän eri vaiheissa ja sitä kautta laajalti yhteiskuntaan. Perusteiltaan muuten varsin onnistuneessa suomalaisessa kotouttamispolitiikassa ”maahanmuuttajaäidit” ovat pitkään jääneet paitsioon: he eivät ole olleet suora lakisääteinen kohderyhmä, ja heidän tavoittamisensa on ollut usein vaikeata. Tilanne parantui selvästi kotoutumisen edistämistä koskevan uuden lain voimaantulon myötä viime vuodenvaihteessa. Palveluja kehitettäessä on tärkeätä huomioida tämänkin ryhmän sisäinen moninaisuus: yhdet ovat varsin lähellä työmarkkinoita, toiset voivat olla niistä hyvinkin kaukana. Varsinkin jälkimmäisessä tapauksessa on tärkeä rakentaa työllistymisen edellytyksiä maltilla ja määrätietoisesti. Monissa tapauksissa edistyminen kotoutumisen muilla ulottuvuuksilla (kielen oppiminen, sosiaaliset verkostot, ja henkinen kiinnittyminen) ovat jo itsessään tärkeitä edistysaskeleita, minkä lisäksi ne usein tarjoavat myös väyliä työllistymiseen.

Sisällys

Tiivistelmä 1
Johdanto 2
Keitä ovat ”maahanmuuttajaäidit”? 2
Maahanmuuttajaäidit Suomessa 3
Mitä tiedämme maahanmuuttajaäitien työllistymisestä? 4
Mitä tiedämme maahanmuuttajaäitien työllistymisen esteistä? 8
Minkälaiset keinot voivat parhaiten edistää maahanmuuttajaäitien työllistymistä? 9
Millä tavalla maahanmuuttajaäitien työllistyminen kannattaa nähdä? 11
Päätelmät 13

Johdanto

Tarkastelen tässä lausunnossa maahanmuuttajaäitien työllistymistä tilastojen, tutkimusten ja aiheesta käydyn suomalaisen ja kansainvälisen keskustelun valossa. Aluksi selvennän sitä, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan maahanmuuttajaäidillä ja katson tilastojen valossa maahanmuuttajaäideistä koostuvaa väestöä Suomessa. Seuraavissa osiossa tarkastelen, mitä tiedämme ensiksi maahanmuuttajaäitien työllisyydestä ja toiseksi heidän työllistymisensä esteistä alan kirjallisuuden pohjalta. Tämän jälkeen esitän havaintoja siitä, millaisilla keinoilla maahanmuuttajaäitien työllisyyttä voitaisiin edistää. Ennen päätelmiä pohdin vielä sitä, millä tavalla maahanmuuttajaäitien työllistyminen kannattaa nähdä osana kotoutumisen kokonaisuutta. Jokaisen luvun päätteeksi on kursiivilla lyhyt yhteenveto.

Keitä ovat ”maahanmuuttajaäidit”?

Väestöryhmä ”maahanmuuttajaäidit” kuulostaa yksinkertaiselta, mutta ei ole sitä. Ensimmäinen järkevä määritelmällinen rajaus on, että kyseessä ovat Suomeen muuttaneet naispuoliset henkilöt, joilla on lapsia. Tätäkin on kuitenkin syytä tarkentaa, jotta keskustelu ”maahanmuuttajaäitien” työllistymisestä on mielekkäillä urilla. Suomeen muuttaneet henkilöt kannattaa ensinnäkin rajata ulkomaalaistaustaisiin[1], sillä Suomeen muuttaa myös vuosittain useita suomalaistaustaisia henkilöitä. Viimeksi mainittujen työllistymisessä ja muussa oman paikkansa löytämisessä eli kotoutumisessa[2] voi olla monenlaisia haasteita, mutta pääsääntöisesti ne poikkeavat selvästi niistä, joilla ei ole aikaisempaa suhdetta Suomeen.

Kun mielenkiinnon kohteena on työllistyminen, ”äitiys” kannattaa rajata niihin, joilla lapset asuvat äidin kotona ja ovat iältään nuoria. Nimenomaan pienten lasten vanhemmuus on tutkimusten ja tilastojen mukaan matalan työllisyysasteen kanssa yhteydessä oleva tekijä. Kouluikäisten lasten äitien työllisyysaste on jopa varsin korkea.[3] Tässä lausunnossa pidän työmääritelmänä siis maahanmuuttajaäitinä *ulkomailla syntynyttä ulkomaalaistaustaista naispuolista henkilöä, jolla on kotona yksi tai useampia alle kouluikäisiä lapsia*.

Näinkin rajattuna maahanmuuttajaäidit ovat monella tapaa moninainen ryhmä, ja ryhmän sisäisillä eroilla on merkitystä työllistymisen (ja muun kotoutumisen) kannalta. Olennaisia erotteluja ovat esimerkiksi seuraavat:

- Mikä on Suomeen muuttaneen maahamme muuton syy tai peruste: onko hän tullut perheen yhdistämisen tai perustamisen seurauksena vai jostain muusta syystä?
- Kuinka pitkään henkilö on asunut Suomessa: onko hän ollut täällä jo pitkään vai onko saapunut maahan vasta vähän aikaa sitten?
- Minkälainen koulutus henkilöllä on? Maahanmuuttajien koulutusrakenne on hyvin polarisoitunutta, Suomessa on niin luku- ja/tai kirjoitustaidottomia maahanmuuttajaäitejä kuin hyvin korkeasti koulutettuja, ja kaikkea siltä väliltä.
- Onko hänellä Suomessa sellaisia sosiaalisia verkostoja, jotka edistävät työllistymistä? Joillain on, mutta toiset voivat jäädä vaille laajoja ja monipuolisia ihmissuhteita ja myös kärsiä yksinäisyydestä.

---

[1] Ulkomaalaisella tarkoitetaan suomalaisessa (ja pohjoismaisessa) väestötilastoinnissa henkilöä, jonka molemmat vanhemmat, tai ainoa tiedossa oleva, ovat syntyneet ulkomailla. Joissain tapauksissa on välttämätöntä käyttää kieliperusteista jaottelua kotimaankielisiin ja vieraskielisiin. Ks. kielitilastoinnin ongelmista esimerkiksi Saukkonen, Pasi (2019): *Vieraskielinen väestö: kieliperusteisen tilastoinnin ongelmia ja ratkaisuvaihtoehtoja*, https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/vieraskielinen-vaesto-kieliperusteisen-tilastoinnin-ongelmia-ja-ratkaisuvaihtoehtoja

[2] Ks. kotoutumisen käsitteestä esimerkiksi Saukkonen, Pasi (2016): *Mitä on kotoutuminen?* Kvartti-artikkeli, https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/mita-on-kotoutuminen

[3] Tilastokeskuksen tuoreessa katsauksessa todetaan, että perheen nuorimman lapsen ikä vaikuttaa äitien työllisyyteen erityisesti lapsen ollessa pieni. Ks. tarkemmin Tilastokeskus (2024): *Alle kolmevuotiaiden lasten äidit aiempaa useammin töissä vuonna 2023*. Katsaus. Tilastokeskus, https://stat.fi/julkaisu/cln0fvd43884u0avtkiua21yu. https://stat.fi/julkaisu/cln0fvd43884u0avtkiua21yu.

- Minkälaisesta taustasta tai kulttuurista henkilö tulee: kannustaako oma, perheen ja lähipiirin arvomaailma työllistymään vai nähdäänkö naisen, ja etenkin äidin, paikka ennen muuta kotona pitämässä perheestä huolta?
- Minkälaisia ovat hänen perheensä ja kotitaloutensa: onko lapsilla kotona myös toinen aikuinen (aviomies tms.) vai onko hän yksinhuoltaja; onko mahdollinen toinen aikuinen suomalaistaustainen vai ulkomaalaistaustainen?
- Minkä kokoinen perhe on ja mikä on sen ikärakenne: onko lapsia vähän (esimerkiksi 1–2) vai paljon (esimerkiksi enemmän kuin kolme), ja kuinka suuri osa lapsista on iältään pieniä?[4]

Maahanmuuttajaäidit Suomessa

Vuoden 2023 lopussa Suomessa oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan 242 902 perhettä, jossa oli alle 7-vuotiaita lapsia. Näistä perheistä 14 prosenttia oli sellaisia, joissa molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi olivat ulkomaalaistaustaisia (N=34 874) (tästedes ”ulkomaalaistaustaiset perheet”). Lisäksi seitsemässä prosentissa lapsiperheitä toinen aikuinen oli ulkomaalaistaustainen. Joka viides lapsiperhe, jossa on pieniä lapsia, on siis Suomessa vähintään osittain ulkomaalaistaustainen. Osassa monikulttuurisia tai kansainvälisiä perheitä äiti on suomalaistaustainen ja isä ulkomaalaistaustainen.

Perheissä, joissa oli alle kouluikäisiä lapsia, oli vuonna 2023 Tilastokeskuksesta saamieni tietojen mukaan aikuisia naisia 238 801. Näistä ulkomaalaistaustaisia oli 41 800 eli 18 prosenttia. Luku sisältää Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia äitejä, mutta maahanmuuton toisen sukupolven ikärakenteen vuoksi heidän määränsä on pieni. Avio- tai avoparisuhteessa eläviä oli 34 042, ja äidin ja lapsen tai lasten perheessä asuvia 7 758. Ulkomaalaistaustaisten yksinhuoltajaäitien osuus ulkomaalaistaustaisten pienten lasten lapsiperheiden äideistä oli siis lähes joka viides.

Suomen ulkomaalaistaustainen väestö painottuu vahvasti pääkaupunkiseudulle[5]. Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla asuu Tilastokeskuksen tietojen mukaan 53 prosenttia sellaisista ulkomaalaistaustaisista perheistä, joissa on alle 7-vuotiaita lapsia (N=18 565). Pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaisten pienten lasten perheiden osuus kaikista vastaavista perheistä on selvästi koko maan osuutta korkeampi, 30 prosenttia.

Yksinhuoltajuudella on suuri vaikutus kotoutumispalveluihin osallistumisen mahdollisuuksiin. Pääkaupunkiseudun ulkomaalaistaustaisista pienten lasten perheistä 26 prosenttia oli vuonna 2023 yksinhuoltajaperheitä siinä missä kokonaan suomalaistaustaisissa perheissä osuus oli 18 %. Niistä ulkomaalaistaustaisista perheistä, joissa alle kouluikäisiä lapsia oli vähintään kolme, yksinhuoltajien osuus oli pääkaupunkiseudulla 30 % (N=269). Ulkomaalaistaustaisten perheiden osuus kaikista vastaavan kokoluokan yksinhuoltajaperheistä oli pääkaupunkiseudulla 68 prosenttia.

Helsingissä asuu noin neljännes Suomen ulkomaalaistaustaisista, ja siksi kaupungin väestörakenteita kannattaa katsoa vielä vähän tarkemmin. Vuoden 2023 lopussa pääkaupungissa oli 31 604 sellaista perhettä, jossa oli alle 7-vuotiaita lapsia. Näistä 396 oli sellaisia, joissa oli isä ja lapsia. Jos katsotaan vain niitä, joissa on äiti ja lapsia, äidinkieleltään suomenkielisten äitien osuus oli 67 prosenttia, ruotsinkielisten 4 % ja vieraskielisten 29 %.

Suurimmat kieliryhmät niissä perheissä, joissa äidin rekisteröity äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, olivat vuonna 2023 Helsingissä somalinkieliset (N=1 367) ja venäjänkieliset (N=1 256). Seuraavina tulivat arabiankieliset (N=813), englanninkieliset (N=462) ja vironkieliset (N=432). Nämä kieliryhmät muodostivat miltei puolet kaikista näistä perheistä, ja niissä asui puolet kaupungin tällä tavalla

[4] Tilastokeskuksen edellä mainitussa katsauksessa (2024) todetaan myös, että alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä perheessä vaikuttaa etenkin äitien työllisyyteen.
[5] Pääkaupunkiseudun tiedot ovat tässä lausunnossa ilman Kauniaisia.

määriteltyjen vieraskielisten äitien lapsista. Maahanmuuttajaäitien ryhmä Helsingissä painottuu siis kielellisesti ja osin etnisestikin aika pieneen määrään suurimpia ryhmiä.

Kaupungin kaikista pienten lasten perheistä yksinhuoltajien osuus oli 18 prosenttia. Osuus on kuitenkin vieraskielisten äitien perheissä paljon korkeampi, 25 %, ja se vaihtelee edelleen suuresti kieliryhmittäin. Somalinkielisten äitien perheistä 48 prosenttia oli yksinhuoltajia, ja vironkielistenkin 38 prosenttia. Osuus on alempi venäjän- (23 %), arabian- (28 %) ja englanninkielisillä (21 %).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman MoniSuomi-tiedonkeruun[6] tuloksista saamme edelleen selville, että Suomeen muuttaneet ulkomaalaistaustaiset naiset ovat pääkaupunkiseudulla saapuneet maahamme miehiin verrattuna selvästi useammin perhesyistä, esimerkiksi puolison työn tai opiskelun vuoksi. Sen sijaan työperusteisesti muuttaneiden osuus Suomeen tulleista naisista on selvästi pienempi kuin miesten vastaava osuus. Koska turvapaikanhakijat ovat enemmistöltään miehiä, myös kansainvälisen suojelun piirissä olevien mahdollisesti myöhemmin Suomeen muuttavat puolisot ovat niin ikään enemmistöltään naisia.[7]

Yhteenveto: Suomessa on melko suuri määrä pienten lasten maahanmuuttajaäitejä, joten heidän asemansa ja elämäntilanteensa parantamisella on paljon merkitystä paitsi heille itselleen, myös suomalaiselle yhteiskunnalle. Viimeksi mainittu merkitys on erityisen selvä pääkaupunkiseudulla, jossa ulkomaalaistaustaisten pienten lasten perheiden osuus kaikista alle 7-vuotiaiden lapsiperheistä on suuri. Näissä perheissä asuu myös suuri osa alueen lapsista. Maahanmuuttajaäidit tulevat moninaisista taustoista, joskin suurimpiin kieli- tai taustamaaryhmiin kuuluvien osuus kaikista on huomattava. Yksinhuoltajuus on yleistä, etenkin somalinkielisten äitien perheissä, joiden osuus kaikista vieraskielisten äitien perheistä Helsingissä on suuri.

Mitä tiedämme maahanmuuttajaäitien työllistymisestä?

Ensimmäinen seikka on, että tiedämme liian vähän. Kyseistä väestöryhmää ei ole systemaattisesti kovin paljon tutkittu, ja etenkin työllistymisestä, sijoittumisesta työmarkkinoille sekä työllistymisen väylistä ja esteistä tiedetään aivan liian niukasti.

Meillä on kuitenkin osin varsin kattavastikin tietoa Suomeen muuttaneiden naisten työllistymisestä. On tiedossa, että naisten työllisyys on tässä väestöryhmässä miesten työllisyyttä matalammalla tasolla.[8] Koska naiset Suomessa ovat kansainvälisessä vertailussa varsin työllistyneitä, ero suomalaistaustaisten naisten ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyyden välillä on maassamme useimpiin muihin maihin verrattuna huomattava.

Suomeen muuttaneiden työllistyminen 35 viime vuoden aikana on maassamme ollut suurin piirtein sellaista kuin on voinut odottaa ottaen huomioon muuttajien väestörakenteen ja ominaisuudet sekä täkäläiset,

[6] Tutkimuksen koko nimi on *Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista*. Ks. tarkemmin, https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tutkimus-ulkomailla-syntyneiden-terveydesta-hyvinvoinnista-ja-palveluista-monisuomi.

[7] MoniSuomi-aineistosta ovat julkaisseet pääkaupunkiseututasoista tietoa Pasi Saukkonen ja Topias Tanska (2024): *Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa*. Tutkimuksia 2. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut, https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tutkimus-ulkomailla-syntyneiden-terveydesta-hyvinvoinnista-ja-palveluista-monisuomi.

[8] Ks. esim. Saukkonen, Pasi (2024): *Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2022*. Tutkimuksia 4. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut, https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_12_18_Tutkimuksia_4.pdf.

monella tapaa vaativat ja säännellyt työmarkkinat.[9] Naisten työssäkäynti on kuitenkin kiistatta ollut ongelma, johon olisi pitänyt kiinnittää jo aikaisemmin vakavaa huomiota ja määrätietoisia toimia.

Suomeen muuttaneiden suomalaistaustaisia vähäisempään työllisyyteen vaikuttaa suuresti naisten matala työllisyysaste, ja se on puolestaan suurelta osin seurausta nimenomaan maahanmuuttajaäitien vähäisestä työllisyydestä. Miehiin, ja myös Suomeen muuttaneisiin isiin, verrattuna kyse on myös työttömyyttä selvästi enemmän siitä, että ollaan jonkin muun kuin opiskelun vuoksi työvoiman ulkopuolella, mikä usein tarkoittaa nimenomaan sijoittumista perheestä huolehtimisen tehtäviin.[10]

Ongelma on tietyssä mielessä kuitenkin yleispohjoismainen, tai jopa yleiseurooppalainen. Lapsettomien muuttajien työllisyys on korkeammalla tasolla kuin maahanmuuttajaäitien, ja maahanmuuttajaäitien työllisyys on matalammalla tasolla kuin kantaväestöön kuuluvien äitien. OECD:n Pohjoismaiden ministerineuvoston tuella laatima tuore raportti maahanmuuttajavanhempien asemasta työmarkkinoilla Pohjoismaissa toteaakin, että se, että perheessä on pieniä lapsia, johtaa usein maahanmuuttajaäitien vähäisempään työllisyyteen.[11]

Maahanmuuttajaäitien asema työmarkkinoilla on kyseisen raportin mukaan myös monella tapaa haavoittuvampi kuin sekä maahanmuuttajaisien että kantaväestöön kuuluvien pienten lasten äitien. Osa-aikaisuus on yleisempää, ja se on myös usein toiveiden vastaista. Työsuhteet ovat yleisesti muuttajilla useammin määräaikaisia, mikä, samoin kuin sijoittuminen suhdanneherkille aloille, lisää työllisyyden riippuvuutta talouden nousu- ja laskukausista. Maahanmuuttajaäidit sijoittuvat myös usein työtehtäviin, joissa osaamisen vaatimustaso on matala (esimerkiksi siivous). Tämä näkyy myös tulotasossa: työllisten maahanmuuttajanaisten valtionveronalaiset tulot ovat selvästi sekä maahanmuuttajamiehiä että kantaväestöön kuuluvia naisia alemmat.

Suomalainen tutkimus on todellakin tältä osin vielä turhan vähäistä ja silloinkin hajanaista. Liisa Larjan artikkelissa vuoden 2019 kotoutumisen kokonaiskatsaukseen kuvataan tilastollisten analyysien avulla, miten ulkomaalaistaustaisten[12] naisten työmarkkina-asema on kehittynyt ja mitkä tekijät ovat yhteydessä työllistymiseen ja sen vaikeuksiin.[13] Maassaoloajan pidetessä työllisyys paranee, mutta suomalaistaustaisten naisten työllisyyden tasoa ei saavuteta vielä 15 Suomessa asumisvuodessa.[14]

Työllisyysaste vaihtelee suuresti taustamaaryhmittäin, mutta se oli Larjan mukaan miltei poikkeuksetta suomalaistaustaisten naisten työllisyysastetta matalampi. Lapsettomien ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys oli myös lähes kaikissa taustamaaryhmissä merkittävästi äitien työllisyyttä parempi. Ulkomaalaistaustaisilla naisilla työhön paluu lapsen syntymän jälkeen on suomalaisnaisiin verrattuna hidasta. Pienten lasten äitien työllistymistä vaikeuttaa edelleen se, että maahanmuuttajaäideillä ei usein ole työpaikkaa, johon palata. Monelta myös puuttuu työmarkkinoilla tarvittavaa koulutusta, työkokemusta ja/tai kielitaitoa. Kuitenkin myös korkeakoulutetuista naisista suuri osa oli työmarkkinoiden ulkopuolella.

---

[9] Hyvän yleiskuvan ulkomailla syntyneiden asemasta yhteiskunnassa saa esimerkiksi OECD:n *Settling In* -raporteista, ks. esim. https://www.oecd.org/en/publications/indicators-of-immigrant-integration-2023_1d5020a6-en.html

[10] Työvoiman ulkopuolelle tilastoiduista osa on muuttanut pois Suomesta tekemättä siitä ilmoitusta.

[11] OECD (2024) *The Labour Market Integration of Migrant Mothers and Fathers in the Nordic Countries*. Pariisi: OECD, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2023/10/international-migration-outlook-2023_0faed233/the-labour-market-integration-of-migrant-mothers-and-fathers-in-the-nordic-countries.pdf

[12] Kun puhutaan yleisesti ulkomaalaistaustaisista, ryhmä sisältää siis myös jonkin verran Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia äitejä. Sillä ei kuitenkaan ole suurta tilastollista merkitystä.

[13] Larja, Liisa (2019): *Maahanmuuttajanaiset työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella*. Teoksessa Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019 - Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162005.

[14] Moni etenkin perheperusteisesti muuttanut saa lapsia melko pian Suomeen muuton jälkeen, ja siksi ensimmäiset maassamme asumisen vuodet menevät helposti perheasioissa.

Lasten ikä ja lukumäärä vaikuttavat edelleen työllisyyteen ulkomaalais- ja suomalaistaustaisilla äideillä eri tavoin. Niistä äideistä, joilla on alle kolmevuotiaita lapsia, oli Larjan lainaaman Hanna Sutelan tutkimuksen[15] mukaan harvempi kuin joka kolmas työelämässä, kun taas vastaavista suomalaistaustaisista äideistä joka toinen. Nuorimman lapsen ollessa 3–7-vuotias suomalaistaustaisista äideistä töissä oli huomattava osa (86 %) mutta ulkomaalaistaustaisista vain puolet, ja kouluikäisten äideistä 64 prosenttia. Suomalaistaustaisten äitien osalta suurempi määrä lapsia lähinnä lisäsi työllisyyttä, kun taas ulkomaalaistaustaisilla yksi lapsi heikensi työllisyyttä kymmenellä prosenttiyksiköllä, ja kolme tai useampi lapsi 30 prosenttiyksiköllä.

Aihetta lähestyttiin myös Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuoden 2023 aineistoa hyödyntäneessä katsauksessa lapsiperheiden vanhempien työllisyydestä.[16] Ulkomaalaistaustaisilla äideillä työllisyysaste oli edelleen matalampi kuin saman väestöryhmän lapsettomilla naisilla (kuvakaappaus luvalla katsauksesta alla). Ero oli suurin alle kolmevuotiaiden lasten äideillä, mutta se kaventuu, kun lapset varttuvat. Suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia naisia verrattaessa ero työllisyysasteessa oli suurempi äideillä kuin lapsettomilla naisilla. Suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten äitien työllisyysasteissa eroa väestöryhmien välillä on 28 prosenttiyksikköä, lapsettomilla naisilla ero oli kahdeksan prosenttiyksikköä. [17]

Äitien ja lapsettomien naisten työllisyysasteet syntyperän ja nuorimman lapsen iän mukaan 2023, 20–59-vuotiaat

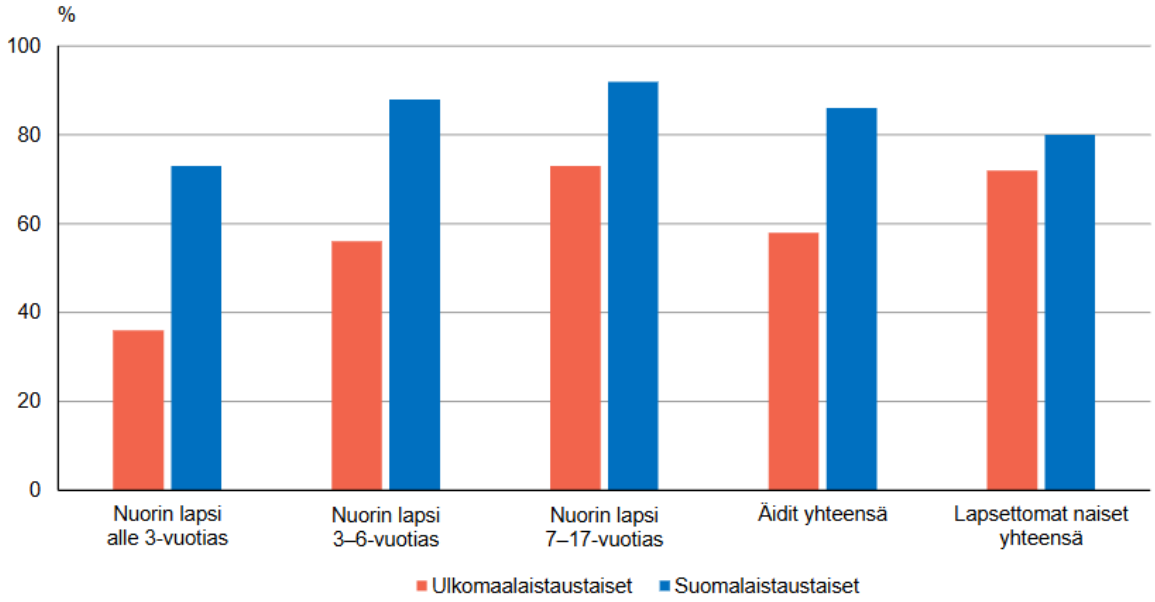

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

[15] Sutela, Hanna (2016): *Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota*. Tieto&trendit, Tilastokeskus, https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/lahi-idasta-ja-afrikasta-kotoisin-olevien-naisten-kotoutumiseen-kiinnitettava-huomiota.

[16] Tilastokeskus (2024): *Alle kolmevuotiaiden lasten äidit aiempaa useammin töissä vuonna 2023*. Katsaus. Tilastokeskus, https://stat.fi/julkaisu/cln0fvd43884u0avtkiua21yu.

[17] Työvoimatutkimuksessa työlliseksi luokitellaan henkilö, joka on tehnyt vähintään yhden tunnin töitä tutkimusviikon aikana. Lisäksi työllisiksi katsotaan perhevapaalla ja eräistä muista syistä työstään poissa olleet henkilöt. Niinpä etenkin alle 1-vuotiaiden lasten työllisiksi luokitelluista äideistä moni on tosiasiassa vanhempainvapaalla. Työstä hoitovapaalla olevat äidit luokittuvat useimmiten työvoiman ulkopuolelle, sillä hoitovapaata pidetään yleensä vanhempainvapaan perään, jolloin vapaan kokonaiskesto on yli kolme kuukautta.

Tilastokeskuksesta tätä tarkoitusta varten saamieni pääasiallista toimintaa koskevien rekisteripohjaisten tietojen mukaan alle kouluikäisiä lapsia sisältävien perheiden naisten pääasiallisessa toiminnassa vuoden 2023 lopussa oli niin ikään merkittäviä eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten naisten välillä. Lisäksi selviä eroja näkyy sen mukaan, onko kyseessä avio- tai avopari lapsineen vai äidin hoitama yksinhuoltajaperhe. Suomalaistaustaisissa pariskuntaperheissä naisten työllisyysaste oli 81 % ja yksinhuoltajaperheissä 66 %, ulkomaalaistaustaisilla vastaavat osuudet olivat 46 % ja 36 %.[18]

Avio- tai avosuhteessa olevista äideistä noin neljäsosa oli työttömiä ja noin neljäsosa muun kuin opiskelun tai eläkkeellä olon vuoksi työvoiman ulkopuolella. Yksinhuoltajista työttömien osuus oli jopa 35 prosenttia. Absoluuttisina lukuina niin työttömiä kuin muusta syystä työvoiman ulkopuolella olevia olisi tämän tilaston perusteella noin 10 000 henkilöä, joista molemmissa pääasiallisen toiminnan luokassa noin viidesosa oli yksinhuoltajia.

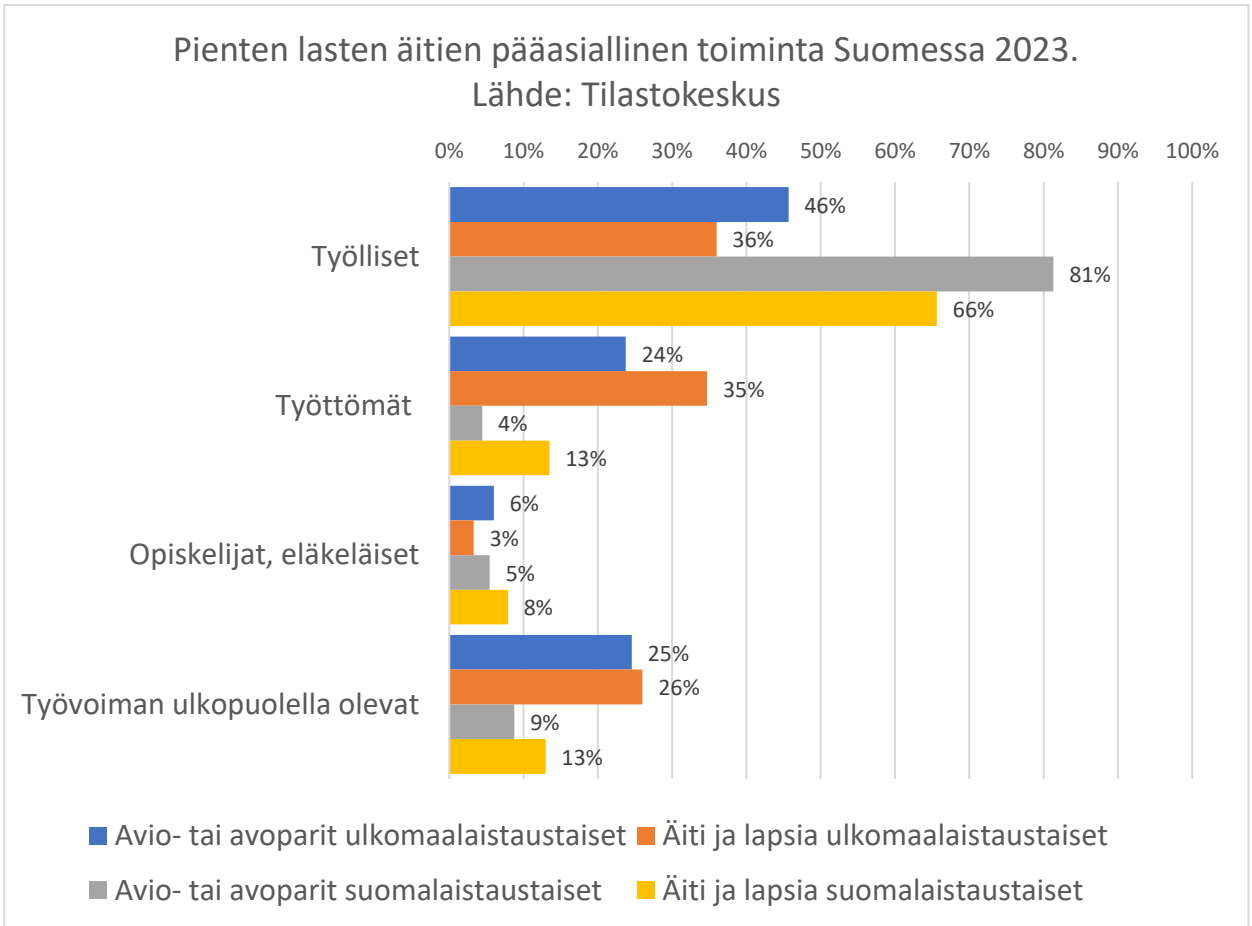

[18] Työssäkäyntitilastossa on käytössä hieman erilainen työllisen määritelmä kuin työvoimatutkimuksessa. Työlliseen työvoimaan luetaan kaikki 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä eivätkä olleet työttömänä työnhakijana TEM:n työnhakijarekisterissä tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua.

Yhteenveto

Tietomme maahanmuuttajaäitien työllisyydestä Suomessa ovat yhä tarpeettoman vähäiset. On kuitenkin selvää, että maahanmuuttajaäitien työllisyys on selvästi heikompaa kuin suomalaistaustaisilla äideillä, kuin Suomeen muuttaneilla lapsettomilla työikäisillä naisilla, ja myös verrattuna ulkomailla syntyneisiin ulkomaalaistaustaisiin miehiin. Monen maahanmuuttajaäidin perheessä on useampia lapsia, ja lasten lukumäärä heikentää työllisyyden todennäköisyyttä. Useassa Suomeen muuttaneessa lapsiperheessä äiti on myös yksinhuoltaja, ja yksinhuoltajien työllisyysaste on niin ikään matalampi kuin avio- tai avosuhteessa elävillä. Yleiskuva on yleiseurooppalainen. Tarkkojen kansainvälisesti vertailevien päätelmien edellyttää lisätutkimuksia, koska eri maissa saattaa olla tilanteeseen ja kehitykseen suuresti vaikuttavia erilaisia maahanmuuttohistorioita, maahanmuuton rakenteita ja työmarkkinoita.

Mitä tiedämme maahanmuuttajaäitien työllistymisen esteistä?

Kysymystä maahanmuuttajaäitien työllistymisen esteistä ja edellytyksistä on tutkittu jonkin verran, ja asiaa on myös muuten pohdittu asiaan liittyvissä julkaisuissa. Edellä mainitussa OECD:n raportissa maahanmuuttajavanhempien työmarkkinaintegraatiosta esille nostetaan useita muuttajavanhempien työmarkkina-asemaan liittyviä seikkoja, jotka lisäävät työllisten haavoittuvuutta lapsen syntymän yhteydessä ja hankaloittavat paluuta töihin. Näitä ovat esimerkiksi osa-aikaisuus, määräaikaisuus ja suhdanneriippuvuus. Paluu matalan koulutus- ja palkkatason tehtäviin ei välttämättä ole taloudellisesti kannustavaa, eikä muutenkaan, jos on kokenut olevansa tehtävään ylikoulutettu.[19]

Muutto perheperusteisesti lisää työmarkkinoilta syrjäytymisen todennäköisyyttä, etenkin jos lapsia saadaan pian muuton jälkeen. Jos suomen tai ruotsin kielen riittävää osaamista ei saavuteta, naisten työllistyminen on vaikeampaa kuin miehillä, koska naiset sijoittuvat miehiä todennäköisemmin työtehtäviin, joilla edellytetään kielitaitoa (miehillä esimerkiksi rakennus- ja logistiikka-alan ovat kielitaidon osalta suvaitsevampia). Naiset myös sijoittuvat ylipäätään usein esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorille, jolla edellytetään koulutusta, osaamista ja usein myös paikallista työkokemusta. Osalla Suomeen muuttaneista naisista on takanaan hyvin vähän koulutusta, mikä tarkoittaa ylimääräisiä haasteita päästä sisään suomalaisille pitkälle kehittyneille työmarkkinoille, joilla matalan vaatimustason tehtäviä on vähän.

Osalla maahanmuuttajaäideistä on myös taustalla sellainen perhekulttuuri ja arvomaailma, jossa ensisijaiseksi toimintaympäristöksi määrittyvät koti ja perhe ja jossa naisten ja erityisesti äitien tehtävänä on pitää lapsista huolta. Käsitykset lapsen parhaasta voivat myös vaikuttaa perheen sisäisiin päätöksiin tavalla, joka heikentää työllistymisen perspektiivejä. Jos ajatellaan, että lasten tulee etenkin pienenä olla ennemmin kotona kuin päiväkodissa, tämä sitoo samalla äidin suurelta osin kotioloihin. Mikäli lapsia on useampia, ulkopuolisuus työmarkkinoilta voi kestää hyvin kauan, minkä jälkeen sosiaalisen roolin muuttaminen voi olla psykologisestikin vaikeaa.

Aikaisempien kotoutumisen edistämistä koskevien lakien aikana kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat eivät kuuluneet suomalaisen kotouttamispolitiikan ensisijaisiin kohderyhmiin. Heillä oli kyllä oikeus alkukartoituksiin ja sitä myöten myös kotoutumissuunnitelmiin ja kotoutumiskoulutukseen, mutta tämä reitti ei liene ollut kovin yleisesti käytössä. Heidän tavoittamisensa esimerkiksi erilaisissa hankkeissa on myös ollut työlästä esimerkiksi viranomaisten välisten tiedonvaihdon hankaluuksien vuoksi. Niilläkin, joilla on ollut kiinnostusta päästä mukaan esimerkiksi kielikursseille, lastenhoidon järjestäminen koulutusten ajaksi on voinut osoittautua hankalaksi. Useilla paikkakunnilla myös nimenomaan tälle ryhmälle parhaiten soveltuvien palvelujen laadukkaiden saatavuus on ollut heikkoa.

[19] Ks. esim. Baumgartner, Tarja (2023): *Maahanmuuttajien osaamista jää käyttämättä työ-markkinoilla*. Blogi. Helsinki: Tilastokeskus, https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/maahanmuuttajien-osaamista-jaa-kayttamatta-tyomarkkinoilla.

On myös tiedossa, että suomalaisilla työmarkkinoilla tapahtuu syrjintää etnisillä ja kulttuurisilla perusteilla, vaikka tiettyä kehitystä parempaan on tapahtunut.[20] MoniSuomi-tutkimuksen tulosten perusteella Suomeen muuttaneista ulkomaalaistaustaisista naisista useampi kuin joka kymmenes oli kokenut syrjintää työnhaussa, kahdeksan prosenttia useita kertoja. Osuus oli suurin opiskelutaustaisilla ja pakolaistaustaisilla muuttajilla. Syrjinnällä on useita kielteisiä vaikutuksia hyvinvointiin, ja se voi myös vähentää motivaatiota hakeutua töihin.[21]

Edellä mainittujen työllistymistä vaikeuttavien seikkojen lisäksi eri maissa on tuotu esille perhepolitiikkaan ja laajemmin sosiaalipolitiikkaan liittyviä seikkoja. Suomessa on käyty eniten keskustelua kotihoidon tuen työllistymisen kannalta passivoivasta vaikutuksesta. Maassamme on kansainvälisessä vertailussa pitkä vanhempainvapaan ja kotihoidon yhdistelmä, ja tätä pidetään yhtenä syynä siihen, että pienten lasten työllisyys on jopa pohjoismaisessa vertailussa matala.[22] Kotihoidon tuen käyttöön voivat taloudellisten insentiivien lisäksi houkutella myös edellä mainitut aikaisemman tai potentiaalisen työpaikan ominaisuudet kuten raskas työ ja ylikoulutus.

Yhteenveto

Maahanmuuttajaäitien työllistymiselle on löydettävissä monenlaisia esteitä. Väestöryhmä on moninainen, ja eri ongelmat paikantuvat erilaisille muuttajille eri tavoin. Osalla nämä esteet kasautuvat: on tultu Suomeen perhesyystä ja saatu lapsia pian muuton jälkeen, koulutus on jäänyt vähiin ja suomen tai ruotsin kielen taito on kehittymätön, perheen työnjako ei suosi äidin työllistymistä ja kotihoidon tuki luo taloudellisen kannustinloukun. Näissä tapauksissa matka suomalaisille työmarkkinoille on varmasti pitkä. Toisilla kyse on vähäisemmistä ja helpommin ratkaistavissa olevista kysymyksistä, esimerkiksi aikaisempaa koulutusta pitää täydentää tai kotimaisten kielten taitoa parantaa.

Minkälaiset keinot voivat parhaiten edistää maahanmuuttajaäitien työllistymistä?

Suuri osa maahanmuuttajaäitien työllistymistä edistävistä toimista tarkoittaa edellä mainittujen esteiden ja haittojen poistamista tai ainakin pienentämistä ja niiden vaikutusten lieventämistä. Osa näistä on helpommin ja/tai nopeammin saavutettavissa, toiset ovat taas sellaisia, joiden voittamiseen menee väistämättä aikaa ja jotka vaativat enemmän työtä sekä äideiltä itseltään (ja usein heidän perheiltään) että suomalaiselta palvelujärjestelmältä ja laajemmin koko yhteiskunnalta.

Työ- ja elinkeinoministeriön Policy Briefissä[23] vuodelta 2021 maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyyden edistämisestä nostetaan esille useita keinoja, joista monet pätevät myös kotona lapsiaan hoitaviin vanhempiin. Julkaisu on ajalta ennen nyt voimassa olevaa lakia kotoutumisen edistämiseksi, ja nykyisen lain oloissa monien julkaisussa mainittujen palvelujen ja muiden toimien toteuttaminen onkin

[20] Ks. esim. Ahmad, Akhlaq (2025): *A Comparative Analysis of the Reception of Immigrants into Finnish Working Life in 2016 and 2024*. Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment Integration 6. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166056/TEM_2025_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[21] Ks. myös Renvik, Tuuli Anna & Saukkonen, Pasi (2024): *Etnisen syrjinnän seuranta edellyttää monipuolista tietoa*. Blogi. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut, https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/etnisen-syrjinnan-seuranta-edellyttaa-monipuolista-tietoa.

[22] Ks. tästä edellä mainittu OECD:n pohjoismainen raportti (2024). Asiaan on kiinnitetty huomiota myös OECD:n kansallisessa arvioinnissa suomalaisesta kotoutumisen edistämisen politiikasta, ks. OECD (2018): *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland*. Working Together. Paris: OECD, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/09/working-together-skills-and-labour-market-integration-of-immigrants-and-their-children-in-finland_g1g94967/9789264305250-en.pdf.

[23] Alitolppa-Niitamo, Anne (koostanut) (2021): *Maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyyden edistäminen*. Policy Brief 1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/76169779/Policy-Brief-1-2021.pdf/2fc25d98-2fab-f074-1264-cedc31107b31/Policy-Brief-1-2021.pdf?t=1621431183640.

helpompaa. Tämä on joiltain osin tietenkin nykyään kunnille myös lain velvoittamaa, koska lasten kotihoidon tukea saavat alle kolme vuotta aikaisemmin oleskeluluvan tai -kortin saaneet tai oleskeluluvan rekisteröineet ovat nykyään yksi kotouttamispolitiikan eksplisiittinen kohderyhmä.

Kyseisessä Policy Briefissä todetaan esimerkiksi, että kotona lapsiaan hoitaville vanhemmille on tärkeätä järjestää heidän elämäntilanteeseensa soveltuvaa kotoutumista edistävää palvelutarjontaa. Palveluiden tulee myös olla riittäviä ja kohtuullisella vaivalla osallistujien saavutettavissa. OECD:n Pohjoismaita koskevassa raportissa puolestaan todettiin, että äitien työllistymistä on usein hyödyllistä tarkastella koko perheen näkökulmasta. Pienten lasten äitien siirtyminen esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen piiriin voi edellyttää perheen sisällä erilaisia työnjakojärjestelyjä, joihin yksillä on paremmat mahdollisuudet kuin toisilla. Joissain tapauksissa asiaan motivoituneen puolison hyväksyntä koulutukseen osallistumiselle voi olla tärkeätä.

Ryhmä, joka yhä helposti jää palvelujen ulkopuolelle mutta jolla olisi työllistymisen (ja muun kotoutumisen) näkökulmasta sellaisille usein tarvetta, ovat kotoutumisajan ylittäneet pienten lasten äidit. Heidän kotoutumiskoulutuksensa on voinut jäädä lasten saamisen yhteydessä kesken, tai se ei ole päässyt missään vaiheessa alkamaankaan. Nykyinen lainsäädäntö tunnistaa tähän ryhmään potentiaalisesti kuuluvista ainoastaan luku- ja kirjoitustaidottomat ja ihmiskaupan uhrit. Suurista kaupungeista esimerkiksi Helsinki pyrkii kuitenkin tarjoamaan niille, joiden palvelutarpeet ovat kotoutuja-asiakkaisiin verrannollisia esimerkiksi kielitaidon kehittämiseen tähtäävää koulutusta. OECD:nkin suosittelemat ”*second chance*” -ovet on syytä saada auki mahdollisimman monille.

Useissa raporteissa, ja suomalaisessa julkisessa keskustelussa laajemminkin, pidetään suomalaista kotihoidon tuen järjestelmää sellaisena, että se ei kannusta siirtymään työmarkkinoille lasten syntymän jälkeen vaan ennemmin jäämään kotiin. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan oikeutta kotihoidon tukeen oltaisiinkin rajoittamassa siten, että oikeus siihen syntyy vasta kolmen vuoden Suomessa asumisen jälkeen.

Uudistuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia, mutta on syytä olla tietoinen myös siihen sisältyvistä riskeistä. Osalla pieniä lapsia kotonaan hoitavista äideistä on myös muita työllistämistä hidastavia esteitä kuten koulutuksen ja kielitaidon puutteita sekä äidin kotiin jäämistä suosivia kulttuurisia arvoja. Elleivät pienten lasten äidit työllisty, kotihoidon tuen leikkaaminen johtaa usein lähinnä valmiiksi taloudellisesti huono-osaisen perheen toimeentulon alenemiseen, ja tutkimustietoa lapsiperheköyhyyden kielteisistä vaikutuksista on runsain mitoin saatavilla. Helsingin pienituloisissa lapsiperheissä asuvista lapsista 62 prosenttia oli vuoden 2022 lopun tietojen mukaan ulkomaalaistaustaisia. Kaupungin ulkomaalaistaustaisista lapsista 33 prosenttia oli pienituloisia, kun suomalaistaustaisilla osuus oli 6 prosenttia.[24]

Vaikuttavien toimien yksi edellytys on niiden tietoperusteisuus. Kuten edellä on sanottu, tiedämme Suomeen muuttaneista äideistä ja isistä vielä liian vähän. Laadukkaat suomalaiset rekisterit ja erilaiset kysely- ja haastattelututkimukset ovat sinänsä tuottaneet aineistoa tutkimuksia varten, mutta näitä on toistaiseksi hyödynnetty riittämättömästi. Maahanmuuttajaäidit (ja -isät) on siten syytä nähdä yhtenä myös aihepiirin tutkimuksen olennaisena kohderyhmänä. Tiedon vaikuttavuuden kannalta ratkaisevaa on puolestaan halukkuus ja kyvykkyys hyödyntää tietoa päätöksenteossa. Eurooppalainen – ja suomalainenkin – kehitys on valitettavasti kulkenut viime aikoina ennemmin toiseen suuntaan.[25]

---

[24] Ahlgren-Leinvuo, Hanna (2025): *Perheiden tulotaso heijastuu hyvinvointiin*. Teoksessa Renvik, Tuuli Anna, Saukkonen, Pasi, Sulander, Tommi, Taskinen, Heidi & Vilkama, Katja (toim.): Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytyminen Helsingissä. Tutkimuksia 1. Helsinki, Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/25_05_21_Tutkimuksia_1.pdf.

[25] Ks. tutkimuksen ja politiikan välisestä dialogista esim. Verbeek, Stijn, Penninx, Rinus, Entzinger, Han & Scholten, Peter (2015): *Integrating Immigrants in Europe: Research–Policy Dialogues*. IMISCOE Research Series. Heidelberg ym.:

Lisäksi on syytä huomioida, että tavallamme puhua asioista on merkitystä. Riikka Eran ja Katariina Mäkisen artikkelissa vuodelta 2022[26] osoitetaan, että suomalaisessa uutisjournalismissa maahanmuuttajaäideistä puhutaan lähinnä kielteisessä valossa, jossa korostuvat köyhyys, kotoutumisen ongelmat ja matala työllisyys. Vaikka näillä luonnehdinnoilla on oma empiirinen perustelunsa, niiden liiallinen toistaminen tuottaa vahvoja käsityksiä erillisestä ja ongelmallisesta ryhmästä. Sen lisäksi, että näkemys on vain osatotuus (Suomessa on myös yhteiskuntaan hyvin kiinnittyneitä maahanmuuttajaäitejä), tällainen puheenparsi tuottaa asianosaisille ulkopuolisuuden kokemuksia ja voi pahimmillaan vähentää motivaatiota osallistua yhteiskuntaan.

Yhteenveto

Maahanmuuttajaäitien työllisyystilanteen parantamiseksi on olemassa useita keinoja. Meillä ei kuitenkaan ole tutkimuksen osoittamaa varmaa tietoa siitä, mitkä keinot ovat parhaita. Kohderyhmän sisäisen moninaisuuden eli siis työllistymistä estävien seikkojen erilaisuuden takia yhdet keinot sopivat joillekin paremmin, toisille taas toiset. Tämän vuoksi palveluja suunniteltaessa on tärkeätä pyrkiä mahdollisimman yksilölliseen asiakaslähtöiseen otteeseen. Joitain kohdennuksia voidaan tehdä kategorisoidustikin, esimerkiksi TEM:n Policy Briefissä esitellään ansiokkaasti tarpeellisten palveluiden elementtejä koulutustaustan mukaan. Joillain toimilla voi, varsinkin huonosti toteutettuna, olla myös kielteisiä seurauksia. Etenkin näissä tapauksissa – joista yksi on kotihoidon tuen leikkaaminen tai poistaminen – uudistus kannattaa toteuttaa harkiten ja kunnollisella seuranta- ja arviointijärjestelmällä varustettuna.

Millä tavalla maahanmuuttajaäitien työllistyminen kannattaa nähdä?

Työikäisten ja työkykyisten muuttajien työllistyminen uudessa kotimaassaan on tärkeä asia, ja sitä kannattaa myös yhteiskunnan parhaansa mukaan edistää. Työllistymisellä ja sen mukana tulevalla taloudellisella toimeentulolla ja tämän seurauksena lisääntyvillä mahdollisuuksilla on suuri merkitys heille itselleen. Lisäksi se on tärkeätä myös suomalaiselle yhteiskunnalle, joka olennaiselta osalta rakentuu vahvasti kansalaisten työssäkäynnille sekä julkista taloutta tukevien verojen maksulle. Asialla on tietenkin suurta merkitystä myös heidän lapsilleen, tuleville suomalaisille työikäisille.

Työllistyminen avaa myös muita reittejä yhteiskuntaan. Työssäkäynti luo parhaimmillaan arvokkaita sosiaalisia kontakteja ja verkostoja ja usein edistää myös suomen ja/tai ruotsin kielen oppimista. Työkokemuksen kertyminen tutkitusti edistää myöhempää työllistymistä ja siten vähentää riippuvuutta julkisista tuista.[27] Suomalainen yhteiskunta tulee paremmin tutuksi sekä järjestelmänä ja kulttuurina että ihmisinä. Suomalaisen kotoutumisen edistämisen mantra onkin jo pitkään ollut: työ on parasta kotoutumista.

Tämä käsitys ei kuitenkaan ole ongelmaton. Monella Suomeen muuttaneella on sellainen työtehtävä, joka ei anna ihmiselle paljon eikä kehitä häntä niin suuresti kuin usein ajatellaan. Monet maahanmuuttajat Suomessa tekevät yksinäistä työtä (esimerkiksi julkisessa liikenteessä), eikä kommunikaatioon muiden suomalaisten kanssa synny juuri mahdollisuuksia. Toiset työskentelevät kyllä ryhmässä tai työyhteisössä (esimerkiksi rakennuksilla), mutta suomen (tai ruotsin) kielen käyttö voi kuitenkin olla vähäistä. Raskas työ tehtävässä, johon on ylikoulutettu, helposti ennemmin vähentää kuin lisää yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta.

Springer. https://www.imiscoe.org/publications/library/2-imiscoe-research-series/82-integrating-immigrants-in-europe.

[26] Era, Riikka & Mäkinen, Katariina (2022): *Worrying about Migrant Mothers in Finnish News Journalism*. Nordic Journal of Migration Research 12: 4, 435–451, https://journal-njmr.org/articles/10.33134/njmr.492.

[27] Ks. esim. Yijälä, Anu (2016): *Toimeentulotuki – urapolun umpikuja vai ponnahduslauta taloudelliseen hyvinvointiin? Pitkittäistarkastelu helsinkiläisten maahanmuuttajien tukitarpeeseen ja siitä irtautumiseen vuosina 2006–2011.* Tutkimuksia 2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Lisäksi on syytä muistaa, että vaikka Suomessa kannattaa siis tehdä kaikki mahdollinen työllistymisen edistämiseksi, moni Suomeen muuttanut tulee edelleen kokemaan suuria vaikeuksia päästä työhön kiinni. Etenkin asemaltaan vakaampaan työllistymiseen menee usein paljon aikaa, eikä se joiltain onnistu koskaan. Suomalaisessa työelämässä on varsin korkea vaatimustaso, ja iän karttuessa riittävän osaamisen hankkiminen ennemmin vaikeutuu kuin helpottuu. Huonon työmarkkinamenestyksen takana voi olla myös perusteltuja syitä kuten heikko terveys.

Kotoutuminen onkin syytä nähdä työllistymistä laajempana ilmiönä. Muita tärkeitä osa-alueita ovat tietenkin kielen oppiminen, mutta myös kulttuuristen arvojen ja yhteiskunnan periaatteiden ymmärtäminen, monipuolisten sosiaalisten verkostojen rakentuminen sekä yhteenkuuluvuuden tunteen ja suomalaisen identiteetin kehittyminen.[28] Näihin kannattaa panostaa etenkin naisten kohdalla, joilla riski jäädä Suomessa asumisen ensimmäisinä vuosina työmarkkinoiden ulkopuolelle on miehiä suurempi. Olennainen alaryhmä ovat juuri tässä tarkastellut maahanmuuttajaäidit, jotka ovat lastensa kasvattamisen jälkeen vaarassa olla etäällä suomalaisen yhteiskunnan monista toiminnallisista puolista.

Tämä ”muu kotoutuminen” on sitä paitsi tärkeätä myös työllistymisen kannalta. Kun MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneilta kysyttiin, mitkä tekijät ovat edesauttaneet työllisten muuttajien työllistymistä, esille nousivat pääkaupunkiseudun aineistossa vahvasti sosiaaliset kontaktit: suora yhteydenotto työnantajaan, työnantajan yhteydenotto sekä ystävät ja tuttavat. Vastaavasti, kun heiltä kysyttiin työllistymisen esteistä, esille nousivat heti suomen tai ruotsin kielen taidon puutteiden jälkeen vähäiset suhteen ns. kantasuomalaisiin. Pääkaupunkiseudun naispuolisista vastaajista 40 prosenttia katsoi, että tämä puute oli estänyt tai vaikeuttanut osallistumista työelämään.[29]

Näin ollen toivoisin – ja tämä koskee paitsi maahanmuuttajaäitejä myös muita kotoutumisen moniulotteisissa prosesseissa mukana olevia Suomeen muuttaneita – että suomalaisessa kotoutumisen edistämisessä haluttaisiin, osattaisiin ja jaksettaisiin tehdä määrätietoista työtä ylipäätään laaja-alaisen kotoutumisen eteen, mutta erityisesti sen sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseksi. Sanottamattakin selvää, että yksi askel tähän suuntaan on etnisen syrjinnän merkittävä vähentäminen, toivottavasti poistaminen.

Yhteenveto

Kotoutuminen on moniulotteinen usein pitkäkestoisten prosessien muodostama kokonaisuus, jonka aikana ihminen löytää oman paikkansa elää ja toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Työllistyminen voi edistää kotoutumista sen monilla osa-alueilla, mutta se ei kuitenkaan aina tee niin. Lisäksi osa Suomeen muuttaneista jää joka tapauksessa eri syistä pitkäksi aikaa työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tästä syystä myös maahanmuuttajaäitien tapauksessa kannattaa paitsi tukea työllistymistä myös edistää muuta kotoutumista yhteiskuntaamme. Erityisen olennaisia ovat monipuoliset sosiaaliset suhteet ja verkostot. Sen lisäksi, että ne lisäävät hyvinvointia, niistä on myös paljon hyötyä, myös työllistymisessä. Niiden avulla pääsee perille suomalaisen yhteiskunnan toimintaperiaatteista, ja ne välittävät myös tietoja muuten helposti pimentoon jäävistä työskentelymahdollisuuksista.

[28] Ks. esim. Saukkonen 2020: *Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämisvaihtoehdot*. Helsinki: Gaudeamus.

[29] Osuudet olivat suurimpia oman opiskelun sekä puolison työn tai opiskelun vuoksi Suomeen tulleilla.

Päätelmät

Suomeen muuttaneiden pienten lasten äitien työllistymiseen ja muuhun kotoutumiseen kannattaa kiinnittää huomiota. Sitä on myös suomalaisen julkisen vallan ja palvelujärjestelmien syytä edistää. Kotoutuminen tapahtuu laajassa ja monimuotoisessa kontekstissa, ja monet seikat ovat valtion ja kuntien vaikutusmahdollisuuksien ulottumattomissa. Hyvin toteutetulla kotoutumisen edistämisellä on kuitenkin tutkitusti vaikuttavuutta.[30]

Olennaista on ymmärtää alusta lähtien, että kyse on moninaisesta ryhmästä, jonka sisällä matkat työmarkkinoille voivat olla hyvin eri mittaisia, ja sisältää toisistaan suuresti poikkeavia esteitä. Osalle työllistyminen on hyvin vaikeata, ja etenkin heidän tapauksessaan asiaa kannattaa tarkastella laajemman kotoutumisen kautta: suomen/ruotsin kielen oppimisena, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen luomisena, kodin ulkopuoliseen maailmaan osallistumisena ja henkisenä kasvuna itsensä kokemiseen suomalaiseksi.

Yksi haaste on tavoittaa kohderyhmään kuuluvat henkilöt. Kotoutumisen edistämistä koskeva uusi laki on avannut tähän uusia mahdollisuuksia, kun kotihoidon tukea saavista tuli yksi kotoutumisen edistämisen lakisääteinen kohderyhmä. Kotihoidon tuen poistaminen vähän aikaa Suomessa asuneilta voi heikentää uuden lain tuomia tiedonsaantimahdollisuuksia. Toisaalta kotoutumisajan ylittäneiden tavoittaminen on yhä haaste, jota kannattaa yrittää ratkaista.

Kotoutumisen edistämiseksi luodut palvelut ovat tehokkaita, jos niihin osallistuminen on motivoivaa. Sen pitää tuntua osallistujasta mielekkäältä ja turvalliselta, se ei saa aiheuttaa arkeen kohtuuttomia hankaluuksia ja siinä pitää olla perspektiivi, joka antaa lupauksen paremmasta. Näin ei välttämättä käy. Pahimmillaan luodaan erilaisin sanktioin pakollista osallistumista, joka ei kuitenkaan esimerkiksi koulutuksen epätarkoituksenmukaisuuden vuoksi tarjoa vastaavia hyötyjä.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on omat erityispiirteensä, ja on syytä tarkastella perusteellisesti, mitkä meidän järjestelmämme piirteet estävät tai edistävät työllistymistä ja muuta kotoutumista. Yleisesti ottaen ilmiö on kuitenkin kansainvälinen. Sen vuoksi on tärkeä erottaa toisistaan Suomi-spesifit ja yleiseurooppalaiset haasteet, kysymykset ja ongelmat. Muista maista kannattaa kerätä tietoa niin maahanmuuttajaäitien kotoutumisesta kuin sen edistämisen erilaisista malleista ja muista toimista.

[30] Pesola, Hanna, Sarvimäki, Matti & Virkola, Tuomo (2024): *Mitä oikeastaan tiedämme maahanmuuttajien kotoutumispolitiikan vaikuttavuudesta?* Talous & Yhteiskunta -lehti 4/2024.